

Habsburžani: bolni, zdravi, ...?!

Dr. Hans Bankl (rojen 1940) je priznan avstrijski patolog, ki je napisal številne znanstvene prispevke, širši javnosti pa je postal znan s poljudnimi zgodovinsko-patološkimi uspešnicami. Takšna je tudi pričujoča knjiga (*Bolni Habsburžani, Bolezni in počutje vladarske rodbine*), v kateri avtor uvodoma pojasnjuje: »Od kralja Rudolfa I. (roj. 1218) do abdikacije Karla I. (1918) je preteklo točno 700 let. V tem času se je zvrstilo štiriindvajset rodov s približno štiristo družinskimi člani, ki so dočakali polnoletnost. Pet vojvod, štirje kralji in ena kraljica v avstrijski glavni veji ter osemnajst cesarjev – za eno samo družino nedvomno edinstven svetovni rekord.«

Kljub navedenemu avtor ni obremenjen s pomembnostjo in veličino Habsburžanov. Knjiga prikazuje slavno rodbino s povsem drugačne perspektive, kakršne smo bili vajeni pri pisanju o zgodovinski pomembnih osebnostih. Ne prikazuje samo njihovih dosežkov in moči, ki so jo imeli nad različnimi ozemlji in narodi, ampak se osredotoči na njihove bolezni, navade in razvade, ki jih ne bi pripisovali vladarjem (s čimer jih približa »navadnim smrtnikom«).

Večina bolezni in hib je bila posledica sklepanja zakonov v ožjem krvnem sorodstvu, ker so želeli ohraniti ozemeljsko in politično moč. Takšne zakonske zveze so vodile v zapletena sorodstvena razmerja, ki jih avtor ponazorja z rodovniki. Z obilico humorja in ironije nam prikaže življenje na dvoru in posamezne člane vladarske rodbine, njihove posebnosti in čudaštvo, uspehe in tragedije; tudi s pomočjo do sedaj nepoznanih zgodb, anekdot, odlomkov iz pisem

ter citatov iz bolniških kartotek in obdukcijskih poročil. Ob prebrnem se nam nehote zastavljajo različna vprašanja: so bili omenjeni veljaki sploh sposobni odločitev in dejanj, ki jim jih zgodovina pripisuje? Kako se je družina s toliko boleznimi in hibami lahko tako dolgo obdržala na oblasti?

Naj omenim le nekaj najbolj znanih Habsburžanov. Maksimiljan I. je z odličnim načrtovanjem porok pridobil velik ozemeljski imperij; Karel V. je za naslov svetega rimskega cesarja plačal milijon zlatnikov; odločna Marija Terezija kot ženska ni smela nositi krone Svetega rimskega cesarstva, a je vseeno vladala monarhiji; njen z reformami obsedeni sin Jožef II. in giljotirana hčerka Marija Antoinetta; najstarejši Habsburžan cesar Franc Jožef I. in njegova (z lastno lepoto in vitkostjo obsedena) žena Sisi; v Sarajevu ubiti prestolonaslednik Franc Ferdinand in zadnji cesar Karel I., ki ga je papež nedavno razglasil za blaženega.

V času vladavine Habsburžanov je bil pod njihovo oblastjo del, od okoli leta 1500 pa skoraj vse slovensko etnično ozemlje. Preko njega je vodila pot do Jadranskega morja in v svet, zato je bilo za Habsburžane strateško zelo pomembno (zlasti po izgradnji železnice Dunaj–Trst v 19. stoletju). Kljub temu je v okviru monarhije Slovenija pomenila obrobno in manj razvito pokrajino. Kot ugotavlja Marijan M. Klemenčič,

lahko med dobre strani habsburške vladavine štejemo dejstvo, »da je bila velika večina slovenskega etničnega ozemlja pod eno državno oblastjo«, med slabše pa to, »da smo Slovenci sploh bili pod tujo vladavino«. Posledice dolgoletne habsburške vladavine primerja s tistimi, ki so jih Turki pustili na Balkanu. Tudi pomen Habsburžanov za združevanje Slovencev je vprašljiv, dejstvo pa je, da dediščina Habsburžanov na slovenskem ozemlju ostaja; vidna je v kulturni pokrajini in prebivalstvenih svojstvih.

Knjigi so dodane tri spremne besede. V prvi nam zgodovinarica medicine, Zvonka Zupanič Slavec, prikaže podrobnosti iz patografij oz. medicinskih biografij znanih ljudi iz bližnje in daljne preteklosti ter vpliv bolezni na njihove odločitve (tudi take, ki so pomembno vplivale na tok zgodovine). Druga spremna beseda geografa in zgodovinarja, Marijana M. Klemenčiča, ponazarja in ocenjuje posledice širjenja habsburške posesti in oblasti na slovensko etnično ozemlje. Zadnja (pripravil jo je slovenist in zgodovinar, Igor Grdina) pa govori o političnih odločitvah poslednjih Habsburžanov ter o tem, kako so se znašli v družbeno-politični situaciji 19. in začetka 20. stoletja.

Delo odlikuje duhovit slog pisanja, ki bralca pritegne. Poleg rodovnikov, ki popestrijo besedilo, bi moral biti portret vsaj enega člana vladarske rodbine, s katerim bi avtor podkrepil slikovit opis značilnih potez habsburških obrazov, čeprav so jih slikarji dostikrat omilili ali prikriili. Pred nami je torej zanimiva knjiga, po kateri naj ne bi segali le zgodovinarji, ampak vsi tisti, ki so željni razvedrila, ob katerem bodo izvedeli tudi nekaj zgodovinskih dejstev.

Monika Benkovič